

Otroci s črne ceste.

2. Gosposka ulica.

am, kjer je konec barak, se pričinja gosposka ulica. Lepo je ravna in hiše ob njej so bele in svetle in okna se podnevi svetijo v solncu kot okna nebeška, ponoči pa zagoré v zlati luči, v rdeči v zeleni, da zastrme vanja barakarski kakor v raj. Barake tostran ceste se skrivajo v polumrak pred njimi. Nizke so in črne, skoraj umazane, brez smehljaja in lepe pesmi.

Tisto nedeljo je že šlo k pomladi. Od nekod je prišlo solnce in omehčalo sivo nebo, da se je razjasnilo. Bilo je solnce še zaspano in cesta še mokra in blatna, pa se je že čutilo, da prihaja od nekod, kakor iz daljave izpod gora, nekaj svežega, mladega, pomladi podobnega, če ne že pomlad sama.

V gosposki ulici živi Emil, trgovčev sin. S Tončkom in Matevžom hodi v šolo. In s Franckom. Emilov dom je dvonadstropen in hudó gosposki. S ceste je vhod na vrt, ki je z mrežo ograjen. Na vrtu so stali to nedeljo štirje fantje in so se igrali vojake. Kape so si napravili, imeli so puške in sablje: pravi vojaki so bili. In Emil jih je vodil.

Izmed barak so prišli do gosposke ulice barakarji. Zdaj eden, zdaj drugi. Blatno je bilo še med barakami in še hoditi se ni moglo, kaj šele, da bi se igrali. Nedelja je na blatni cesti čudovito pusta.

Prišlo je še tudi par malih, pa jih je Matevž zapodil.

»Kaj bi na besede pazili! Domov!«

Preplašeni so mali odšli in kričé bredli po blatu med barakami. Veliki so pa molčali in gledali čez cesto v trgovčev vrt, kjer so štirje streljali, mahali s sabljami in korakali sem in tja. Vsi barakarji bi bili radi med njimi, pa nihče si ni upal povedati svojih misli na glas: bal se je vsakdo, da bi ga drugi zasmehovali, češ: med one hočeš; ni ti prav, da si barakar...

»To je vojska!« je dejal Matevž glasno in malo zasmehljivo.

Drugi so se ozrli počasi vanj in eden izmed mlajših je dejal:

»Pojdimo se še mi vojake!«

Jezno so pogledali drugi in Tone je rekel:

»Da se nam bodo smejali, da se od njih učimo!«

Za hip so bili tiho, potem je dejal spet oni:

»Kaj bi pa delali?«

»Glej jih!« se je razvnel Tone. »Bomo že kaj pripravili.«

Mlajši pa ni mogel doumeti, zakaj bi se še oni ne šli vojake, ko je tako lepo teči, streljati in kričati: Urâ!...

»Prav za prav je neumno,« je modroval Matevž. »Lové se s tistim orožjem, s tistim lesenim, pa bi s pestjo več opravil.«

»Saj to je samo igra,« je dahnil nekdo drugi kakor iz sanj.

Barakarji so se počasi razgibali in stopili drug za drugim čez cesto do ograje. Tam so se ustavili. Prijeli so se za mrežo in gledali na vrt kot v blagoslovljen raj. Zdaj je še Matevž molčal.

Vojaki v vrtu so še nekaj časa tekali sem in tja, potem se je Emil zagledal v obraze ob ograji, stopil tja in se ustavil pred Matevžem:

»Ti, kaj pa gledaš na naš vrt?«

Matevžu je bilo za hip mehko pri srcu: čutil se je grešnika, ki je pogledal v prepovedan kraj, zato je molčal in le gledal Emila.

»No, kaj si pozabil govoriti?«

Zdaj se je Matevž zbudil, izvlekel je glavo iz ograje in dejal:

»Emil, saj gledanje je zastoj.«

»Pa če jaz ne pustim?«

»Zakaj bi ne pustil?«

»Ker nočem!«

»Potem pa gledali ne bomo,« se je zasmel Matevž in obrnil hrbet. Emil se je pa spravil nad druge: »Proč od ograje, zakaj se držite za ograjo!«

»Zakaj?« se je začudil Tone. »Saj je nismo umazali.«

Godrnjaje so otroci odstopali na cesto. Emil je pa prišel s svojimi iz vrta.

»Tja do barak pojdite!« je dejal Albert, dolg in bled fant, ki je stal ob Emilu.

»Kakor ti ukažeš!« so se zasmeli barakarji in hoteli kljubovati, vendar jih je nekaj tiščalo in nehote so se umaknili prav do barak. Samo Matevž in Tone sta bila tako trmasta, da sta ostala sredi ceste.

»Nima prav,« je zagodrnjal Tone. »Oče njegov je velik gospod, zelo velik gospod, pa misli, da sme tudi on ukazovati. Pa se mu ne umaknem.« Stal je sredi ceste in prekrižal roke na prsih.

»Nazaj!« je velel Albert in stopil k Tončku.

Tone je molčal in premišljal, bi mu li rekel težko besedo ali ne.

Morda bi se bilo tisti hip kaj zgodilo, da se ni pripeljala po cesti kočija. Bela konja sta bila vprežena vanjo. Albert in Tone sta odskočila vsak na svojo stran, kočija pa se je ustavila pred trgovino.

Kočijaž je vrgel vajeti Albertu in dejal:

»Na, drži, da stopim v hišo!«

Ponosno je vzel Albert vajeti, voznik pa je zginil v vratih. Počasi so se bližali konjem otroci, z ene strani barakarski, z druge Emil s tovarišema. Kočija je bila prazna.

»Proč vi!« je podil Albert.

»Ne bodi neumen,« je ravnodušno dejal Matevž, »konji vendar niso tvoji!«

»Jaz jih varujem.«

»Varuj jih! Nihče ti ne odreka pravice. Ukrali ti jih ne bomo, ubili tudi ne.«

»K nam so prišli!« je poudaril Emil.

»Naj pridejo!« se je smejal Matevž. »Na cesti stojimo in cesta ni vaša.«

»Bolj kot vaša,« se je razvnel Emil. »Mi plačamo zanjo, oče veliko plača...«

Iz hiše se je vrnil kočijaž. V obeh rokah je nosil polno zavitkov. Naložil jih je v voz; enega, največjega, pa je privezal zadaj. Še malo se je ozrl, pa je sedel na kočijo in vzel vajeti v roke. Prijazno je pokimal Albertu, hkrati pa zamahnil z bičem na drugo stran, kjer so stali barakarski. Vsi so se bliskoma sklonili, le Jurij je ostal vzravnin in bič ga je oplazil preko lica, da je zakričal, odskočil in zavzdihnil. Kočijaž se je zasmel, zamahnil še enkrat, konji so poskočili in odhiteli.

Barakarski so dvignili pesti in zakričali za vozom, Albert in Emil sta se pa zasmejala.

»Čakajte!« je grabil Tone po kamenju.

Vsi štirje so zbežali na vrt.

Takrat se je pa kočijažu odvezal zavoj na kočiji in padel na cesto v blato. Kočija je še vseeno hitela dalje. Šele čez čas je kočijaž opazil zgubo in ustavil konje.

»Prav mu je!« je dejal zasmehljivo eden izmed barakarskih. Drugi so molčali.

Kočijaž je daleč gori kričal:

»Hej, naj prinese eden zavoj sem!«

Otroci so molčali, le večji so se spogledali. V drugih slučajih bi bili z vso vneto skočili po zavoj, zdaj so pa obstali.

»Nobeden ne pojde, z bičem nas je!« je dejal Matevž.

Kočijaž gori je še vedno kričal.

Hipoma si je Jurij obrisal solze, ki so mu vrele iz oči, in stopil po zavoj.

»Ali si neumen?« je vzkliknil Matevž.

»Pusti ga! Sam je odločil, sam bo nosil,« je dejal Tone.

Jurij je pa nesel težki zavoj do kočije in je še pomagal vozniku, da ga je privezal za voz.

»Zdaj moram trdneje, da mi spet ne odpade,« je godrnjal kočijaž. Ko sta končala, je zlezal kočijaž na voz in dejal Juriju, ki je molče stal ob cesti:

»Ali bi rad dinar?«

»Dinar? Dajte!« je zahrepenel Jurij in stegnil roko.

Rezko je zažvižgal bič po zraku. To pot je bil Jurij urnejši in je pravočasno odskočil. Kočija je z lahkoto odhitela, Jurij je pa gledal za njo in ni mogel razumeti, zakaj je tako. Žalosten je bil in tiho je odšel po cesti...

»Haha,« se je zasmel Albert, »kaj ste videli: mislil je, da dobi kovača! Haha, prav mu je!«

Barakarski onstran ceste so povესili glave in bilo jih je sram.

»Vi ste cigani!« je dejal Emil in stopil s svojimi iz vrta. »Kakšni ste!«

»Kakšni?« je zahropel Tone.

»Raztrgani in umazani!«

»Ti, pojdi domov, da te ne bom,« je pristopil Matevž.

»Doma sem,« se je branil Emil.

»Tisto še enkrat reci, pa jo dobiš!« je dostavil Matevž.

Emil se je previdno umaknil do vrta in zakričal:

»Raztrganci, umazanci!«

»Pusti ga!« je dejal mirno Tone Matevžu in se obrnil.

»Raztrganci, umazanci!« je zakričal še Albert sredi ceste in hotel zbežati na vrt. Matevž je bil uren. Hipoma je bil pri njem in ga udaril preko ušes. Albert je zajokal in pričel klicati očeta.

»Kaj si mu naredil?« so se ustrašili barakarski.

»Kaj? Nič!« so omahnile Matevžu roke. »Dere se, kot bi ga klal.«

Umaknil se je počasi na to stran ceste. Iz hiše je prišel Albertov oče.

»Kaj je bilo?«

»Tepli so me!« je prijokal fant k njemu.

»Bežimo!« so dejali barakarski. »Zdaj bo joj!«

Drug za drugim so se umaknili med barake, da je ostal sam Matevž na gosposki cesti.

»Jaz ne grem nikamor!« je dejal.

»Kaj so vsi zbežali?« je vprašal Albertov oče. Takrat je prišel po cesti Jurij, tih in sklonjen v svoji bridkosti.

»Fantè, pojdi no sem!«

Jurij je dvignil počasi glavo in šel malomarno do gospoda. Pogledal ga je in videl njegovo gosposko suknjo in svetle naočnike in plašno vprašal:

»Kaj bi radi, gospod?«

»Zakaj ste topli Alberta, a?« je zagrmelo nad njim, kot da je z visokega prestola spregovoril sam Bog.

»Saj ga jaz nisem,« je tiho povedal Jurij in obšla ga je slutnja nečesa bridkega.

»Molči!« se je razsrdil gospod. Dvignil je težko roko in ga udaril dvakrat okrog ušes.

»Da boš vedel drugič!«

Jurij je omahnil, zašumelo mu je v glavi in prišle so mu solze v oči. Zajokal je, ne radi bolečine, ampak radi krivde, ki se mu je zgodila. Matevž onstran ceste je pa zakričal in skočil pred hišo.

»Saj ga ni on! Zakaj ga tepete?«

»Kaj te briga? Hočeš, da še tebe?«

»Udarite!« je zagorel Matevž. »Saj sem tudi jaz Alberta!«

»Ti si ga?«

Padlo mu je par udarcev po glavi, pa Matevž ni dal glasu od sebe. Stal je miren in bled, roke so mu omahnile kot mrtve, pa je vendar stisnil pesti. Gledal pa je naravnost v gospoda, v tiste bleščeče naočnike, in še bridek smehljaj mu je zaplapolal na ustnih.

»Ti je premalo, da še jokaš ne?«

In spet je padlo. Prišel je pa mimo tuj gospod z zlatimi naočniki in okovano palico — zelo mogočen gospod je moral biti — in ustavil se je, nasmehnil se in dejal:

»Le dajte ga, le! Trdo je treba prijeto to zalego barakarsko. Preveč je zrela.«

Potem je odšel počasi in slovesno.

Albertov oče je vprašal zasopljeno:

»Ali ga boš še tepel?«

»Še!« je dejal Matevž, stisnil zobe in pesti in vzdignil glavo še više. Gospoda je pa še huje zalila rdečica.

»Kam hodiš v šolo?«

»Alberta vprašajte!« je jeknil tepeni.

»Z menoj hodi, papa, z menoj!« je kričal Albert z vrta, poskakoval in se smejal med solzami.

»Domov zdaj! Takoj!«

Počasi in smehljaje se je obrnil Matevž. Ko je pa prišel do prve barake, ni bilo več upornosti v njem. Naslonil se je bled na steno. V glavi mu je šumelo, kot da je sredi strojev v veliki tovarni.

»Tepel te je,« so se tiho približali barakarski. Matevžu pa so bile oči motne. Prijel se je za čelo in povесil glavo.

»Ali te boli?« je vprašal Tone.

»Boli me,« je zašepetal Matevž in malo, da ni omahnil po tleh. Tone ga je prijel pod pazduho in odšli so med barakami. Jurij je bil zadnji, včash je obstal in se ozrl proti gosposki ulici in premišljal, zakaj je bil dvakrat tepen in kako, da smejo biti nekateri otroci tepeni, drugi pa nič?

Sredi barak so se otroci ustavili. Matevž je spustil roke, se vzravnaval in dejal, da ga ne boli več. Tone se je pa obrnil k vsem in dejal trdo:

»Nikdar več na gosposko cesto!«

»Nikdar več!« so pritrdili tudi drugi in sklonili glave.

Stopali so dalje kot grešniki.

Sredi ceste je vzrasel Janiček. V desnici je vihnel črno piščalko, smejal se je in poskakoval, da je brizgalo blato na vse strani.

»Novo, novo mi je prinesel oče. Novo piščalko!«

Otroci so obstali za hip, potem so planili:

»Pokaži!«

Janiček je pa vtaknil piščalko v usta in zažvižgal poskočno pesem, da je šlo vsem na smeh. Še Matevž je dvignil glavo in se smejal — — —

* * *

Drugi dan, ko je v šoli odzvonilo zadnjo uro, je dejal učitelj Matevžu:

»Danes počakaš!«

Matevž je zastrmel, se ozrl v Alberta, ki se je zlobno smehljaj in dejal s suhim glasom:

»Bom!«

Ko se je dve uri pozneje vračal domov, je sijalo zunaj pomladansko solnce. Šel je počasi in lahko. Pot med barakami je bila suha. Otroci so stali okrog Janička, ki je žvižgal, da je odmevalo med barakami do gosposke ulice in še naprej, naprej — — —